

УДК 340.141

## ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА ВОЛОСЬКОГО ПРАВА: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

*Р. Шандра*

*Львівський національний університет імені Івана Франка  
вул. Університетська, 1, 79000 Львів, Україна  
e-mail: shandrroman@gmail.com*

У статті досліджено особливості та характерні риси волоського права, історико-правові аспекти його поширення та застосування на західноукраїнських землях у XIV–XVIII ст. Виокремлено ознаки, що розкривають його правову природу. Сформульовано авторську дефініцію волоського права.

*Ключові слова:* волоське право, звичаєве право, західноукраїнські землі, волох, українське право.

Правова традиція українського народу тісно переплітається з традиціями інших європейських народів. Свідченням на користь цього є волоське право, яке отримало значне поширення у багатьох середньовічних державах Центрально-Східної Європи. Разом з цим, правова природа та поняття того різновиду волоського права, що застосовувалось на українських землях, тривалий час залишалися одними з найменш досліджених історико-правових проблем.

Окремі особливості та характерні риси волоського права, історико-правові аспекти його поширення в країнах Центрально-Східної Європи (у тім числі і на українських землях), а також наукові погляди щодо його правової природи та поняття висвітлені у працях В. Гончаренка, Ю. Гошка, В. Інкіна, К. Кадлеця, М. Тиводара та інших вчених. Метою статті є виокремлення основних ознак, які розкривають правову природу волоського права та надають можливість сформулювати його поняття.

Документальні згадки про волохів існували ще задовго до того як волоське право почало застосовуватися на українських землях. У науковій літературі вважається достовірною локалізація «волохів» у X–XII ст. (згідно з джерелами XI–XII ст.) на Балканах: на території материкової Греції, землях, що входять до складу сучасних Македонії, Болгарії та Сербії [1, с. 103]. Очевидно, що саме з цієї причини Балканський півострів часто розглядався як їхня прабатьківщина. У дещо пізніший період фіксується поширення волоського права також у гірських районах Польщі, Словаччини, Чехії [2, с. 127] тощо.

Є різні погляди щодо етнічної приналежності балканських «волохів», у тому числі і тих, що проживали на території Сербії та Болгарії. Так, сербський вчений К. Іречек висловлює позицію стосовно румунської етнічної приналежності сербських «волохів». Інший сербський історик С. Новакович дотримується протилежного погляду. Він вважає, що термін «волохи» варто розглядати у соціальному, а не етнічному розумінні. Відповідно, в Сербії проживали дві групи «волохів» – представники румунської народності, які вели кочовий спосіб життя, та волох-слов'яни, які з часом перейшли до осілого способу життя [2, с. 20–21, 29, 36, 50]. Цю позицію підтримує українська дослідниця проф. М. Гримич, вже в XIII ст. у Сербії слово «влах» означало переважно суспільний стан, а не національність [3, с. 110].

Досліджуючи питання етнічної приналежності «волохів» Сербії, російський вчений С. Наумов розглянув сербські грамоти XIII–XIV ст., що надавалися «волохам» та проаналізував їхні імена. Він звернув увагу на те, що переважна більшість «волохів», зазначених у цих грамотах, мають слов'янські імена. Так, згідно з першим списком Хіландарської грамоти (1282–1298 pp.) слов'янські імена становлять 60%, згідно з другим списком – 59%, згідно із Жицькою грамотою (1220 p.) – 55%, а відповідно до Хумської грамоти (1254–1264 pp.) – 59% [2, с. 20–21, 29, 36, 50]. Зазначені дані схиляють до думки, що волоське право, яке застосовувалося сербськими «волохами», базувалося на звичаєвому праві слов'ян. Оскільки слов'яни становили значну частину «волоського» населення, саме їхні правові звичаї повинні були домінувати.

Видається сумнівною думка українського історика В. Чорнія, згідно з якою «волохами», які проживали у гірських районах центру та на півночі Болгарії (по-болгарськи вони називались власами, куцовласами, цінцарі), були нащадки романізованих фракійців [4, с. 26]. Вважаємо, що в Болгарії, як і у Сербії [2, с. 91], «волохи» були поліетнічною групою. Це підтверджують візантійські хроніки та деякі середньовічні джерела, в яких мешканців Болгарії називали «влахами», а саму Болгарію – «землею Влахів» [3, с. 110].

Словацьких та чеських «волохів» також не можна ототожнювати винятково з румунами. Як свідчать етнографічні дослідження, термін «волохи», на час «волоської» колонізації гірських територій Словаччини та Чехії (тобто у XIV–XVII ст.), застосовувався виключно до гірських пастухів, незалежно від їхньої етнічної приналежності. До таких «волохів» належали і слов'яни. Так, в угорському документі Оравської держави (Словаччина) датованому 1626 р. населення «волоських» сіл названо «*Oroszok*» (русини), а їхні поля – «*oroszok foldei*» (тобто русинські поля). Про змішаний етнічний склад «волоського» населення Моравії (Чехія) свідчать зафіксовані в документах XVI–XVIII ст. імена «волохів», які мають українське, польське, словацьке та румунське походження [5, с. 82–84].

Зрештою, зазначимо, що у Моравії термін «волох» застосовувався до різних категорій населення. Спочатку «волохом» називали пастуха-кочівника. Після того, як прибули пастухи почали засновувати села, значення цього слова змінилося. Вже у XVI–XVIII ст. «волохами» почали називати мешканців гірських хуторів та сіл, що займалися як скотарством, так і землеробством. Цей термін застосовували і до горян-пастухів, і до селян – власників отари. «Волохами» також називали колоністів-кочовиків із рівнинних районів Моравії, селяни, що виконували службову повинність з охорони лісів та кордонів, горяни-провідники [3, с. 110] тощо.

Незначна кількість документальних пам'яток IX–X ст. залишає нас без точної відповіді на питання про етнічний склад населення Середнього Подунав'я (територія Угорщини та Румунії) в X ст., звідки, як припускають, волоське право поширилося на інші (в тому числі українські) землі. Залишається без точної відповіді також питання щодо того, чи проживало в цей період романізоване «волоське» населення на згаданих територіях, чи ні.

Сьогодні є кілька теорій щодо походження «волохів». Незважаючи на різні погляди дослідників цього питання, усі теорії можна звести до двох основних. Зокрема, теорія автохтонності «волоського» населення (або теорія «континуїтету» – безперервності проживання цього населення на лівобережжі нижнього Дунаю і в Середньому Подунав'ї) та міграційна теорія (переселення «волохів» на зазначену територію з Балкан в пізніший період – орієнтовно XIII–XIV ст.) [1, с. 104].

Питання етнічної приналежності «українських волохів» та часу їхньої появи на українських землях також залишаються дискусійними. Так, К. Кадлец вважав, що

початок «волооської» колонізації та застосування волоського права на українських землях, що належали до Польського королівства, слід датувати другою половиною XIV ст. [6, с. 331]. Український дослідник М. Терлецький, досліджуючи родовід галицького роду Сасів, представників якого зачисляють до носіїв волоського права, зазначає, що села з волоським правом були в Галичині та на Холмщині ще в часи галицько-волинського короля Данила Галицького (XIII ст.). Ці села, на його думку, були заселені людьми, що прибули із Закарпаття, Трансільванії і Молдови [7, с. 57, 63]. Не виключено, що таке поселення «волохів» було за короля Данила Галицького та його сина князя Лева Даниловича. Однак це у жодному разі не свідчить про їхню приналежність до румунського етносу.

З цього приводу надзвичайно цікавими є сучасні етнографічні дослідження українського вченого М. Тиводара. Досліджуючи етнічні традиції українців Карпат у скотарстві, науковець висвітлює питання «волооської» колонізації українських земель. М. Тиводар звертає увагу на те, що «волохи» відомі вже з IX ст. на Балканах, де вони займалися переважно гірським вівчарством. При цьому він зазначає, що вже у Македонії «волохи» були етнічно змішаними і часто дво- або тримовними. Науковець вважає, що «волохи» були поліетнічним народом. Через це чітко визначити їхню етнічну приналежність дуже важко. Тому він вживає такі вирази, як: «слов'янські етнічні групи (елементи)» та «східнороманські етнічні групи (елементи)» і звертає увагу на те, що середньовічні етноси були дуже аморфними та склалися з великої кількості субетносів та етнічних груп [8, с. 52–123].

Отже, у цьому випадку можна говорити про рух груп поліетнічного скотарського («волоського») населення Балкан і Трансільванії на територію Закарпаття (колишній Мармароський комітат Угорського королівства). При цьому варто звернути увагу на те, що в Трансільванії до «волохів» відносили себе русини, болгари, угорці, німці, румуни, а також представники інших народів, які займалися скотарством чи дотримувалися східного (грецького) церковного обряду. У зв'язку із цим, у Трансільванії була велика кількість сіл, в яких проживали «волохи» із саксонськими прізвищами: Сас, Блюш, Гоцман, Алеман, Ман та ін. [8, с. 102].

Згідно з матеріалами податкових ревізій королівських земель (так звані люстрації), що проводилися у 1564–1565 рр., «волохи» гірських сіл Галичини були здебільшого русинами (українцями). У зазначених люстраціях поіменно перелічені селяни кожного із сіл волоського права, з огляду на що можна зробити висновок про їхню етнічну приналежність. Усі вони, за деякими винятками, мали українські імена. Це надає нам підстави вважати, що села волоського права були заселені українцями. Винятки могли становити кнези та воеводи волоського права або ж окремі селяни.

Як приклад можна навести село Губичі, частина якого керувалась німецьким, а частина – волоським правом. Практично всі імена селян «волооської» сторони села (згаданих у цьому документі як «волохи») мають українське походження, а саме: Федько Хманчич, Проч Лечович, Карпа Маснович, Іван Лечович, Михайло Римарович, Лазур Зеліскович, Марко Костович, Іван Сопіжець, Михайло Литвин, Климко Торханович, Яць Пілатович, Калін Лопухович, Федько Баранчук, Гриць Корінець, Місь Куземка, Степан Рудьович, Лучка Курович, Савка Сидорович, Василь Сидорович, Йошко Динко. Винятком є такі імена, як Маш Гречун та Кунка [9, с. 207]. Подібна ситуація й серед селян «німецької» сторони села.

Наведені дані беззаперечно засвідчують те, що в Середньовіччі «волохами» називали представників цілком різних етносів. Саме цим пояснюють відсутність серед науковців єдиної позиції щодо етнічної приналежності «волохів», адже вчені

або аналізували зовсім різні етнічні групи, або взагалі не брали до уваги етнографічні дослідження, що призвело до помилкового тлумачення терміна «волох», а відповідно і терміна «волоцьке право».

Що стосується часу першої появи «волохів» на західноукраїнських землях, М. Тиводар зазначає, що групи «волохів» – частково слов'ян, а частково румунів, почали з'являтися на території Українських Карпат з кінця XIII ст. [8, с. 102]. В. Інкін зазначив, що розглядаючи питання появи волохів на українських землях, можна взяти до уваги дату 1303 р. як час найранішого джерельного повідомлення про носіїв етноніма «волох» [10, с. 264]. Отже, на українських етнічних землях «волохи» з'явилися наприкінці XIII – початку XIV ст., тоді ж почало застосовуватися волоцьке право. Носіями цього права були представники не лише румунського, а здебільшого й українського етносу.

На зазначені обставини звернув увагу К. Кадлец і висловив з цього приводу дещо суперечливий погляд. Він зазначив, що на північно-угорських землях (Закарпатська Україна) волоцьке право було, по-суті, волоцько-руським (волоцько-українським), а точніше, німецьким, яке застосовувалось у селах з пастушим населенням [6, с. 331].

Так само правову природу волоцького права розглядав авторитетний український вчений М. Грушевський. Він визначав волоцьке право як форму сільського устрою, принесену в Галичину зі східного угорського Підкарпаття, з території українсько-волоцького проживання і сильно розвинутого пастушого господарства – комітатів Берег та Марморош й з Трансильванії. Волоцьке право, на його думку, сформувалося на зазначених територіях у XIII–XIV ст. як комбінація волоцького сільського устрою й господарства з формами привілейованих громад німецького права. Вчений вважав, що ця форма сільського устрою була принесена на українські землі в другій половині XIV ст. і остаточно сформувалася у XV ст. під впливом локаційних форм німецького права, звичаєвого руського та державного польського, залежно від обставин, місцевого господарства [11, с. 374]. І. Франко припускав, що села волоцького права були «осаджені ще за русинських часів», а більшою частиною їхнього населення були русини, що керувалися руським правом [12, с. 56].

І справді, волоцькі села Галичини та Закарпаття були населені русинами (українцями), які у відносинах, що виникали в середині громади, керувалися руським (українським) звичаєвим правом. Грамоти, що видавали кнезам волоцького права за зразком грамот солтисів німецького права, встановлювали правове становище кнеза та сільської громади по відношенню до державного апарату. За таких обставин окремі дослідники, визначаючи правову природу волоцького права, взагалі не взяли до уваги румунський етнічний елемент. Зокрема, на думку І. Линниченка, волоцька громада у Галичині (відповідно, і волоцьке право) була чимось середнім між руською та німецькою. Волоцьке право, як зазначав дослідник, не було звичаєвим правом чужого прибулого населення, а вводилося у селах з місцевим (українським населенням), оскільки становило зручну для власників (короля та феодалів) систему сільського самоврядування [13, с. 158, 175].

Польський дослідник С. Соханевич, розглядаючи волоцьке право, зазначав, що воно було наближеним до руського звичаєвого права у господарській сфері. Однак, що стосується устрою та організації сіл волоцького права, то воно було подібним до німецького права [14, с. 33]. Ю. Гошко, досліджуючи звичаєве право населення Галичини, проаналізував документи судів волоцького та німецького права. Він звернув увагу на те, що дані суди майже до XIX ст. керувалися переважно нормами українського звичаєвого права. Вчений робить висновок, що польський феодалний

уряд, проводячи політику полонізації, змінив лише назву давньоруського звичаєвого права на право [15, с. 330].

В «Юридичній енциклопедії» волоське право визначають як *«звичаєве молдавське право, що склалося у 14–15 ст.ст. з утворенням Молдавської держави»* [16, с. 512]. Однак, на наш погляд, це визначення відображає лише один з аспектів волоського права.

Навряд чи можна однозначно стверджувати, що волоське право склалося саме в Молдавському князівстві. Воно сформоване значно раніше, десь у XII – на початку XIII ст. на території Трансільванії та Закарпаття. Звідти волоське право, разом з його носіями, було занесене на молдавські та галицькі землі, де було пристосоване до місцевих соціальних, економічних та політичних умов.

Слід врахувати також і те, що волоське право не було і не могло бути винятково молдавським. Є відомості про існування «волохів» на території багатьох сучасних європейських держав (Болгарії, Сербії, Румунії, Угорщини, Польщі, Чехії тощо). Це свідчить про значне поширення волоського права в Європі і на можливість існування багатьох його видів за наявності низки спільних рис. Окремі норми волоського права, що застосовувались у Молдавському князівстві, ідентичні до тих, які впроваджувалися в Угорському та Польському королівствах, що свідчить про їх спільне джерело походження. Водночас, безперечним є вплив магдебурзького права (надання привілеїв на кнезати, право на 1/3 доходів тощо) та руського (українського) звичаєвого права (аналогічні копним зборові суди, досудові процедури – «гоніння сліду», «звід», «заклич» та ін.).

Молдавський варіант волоського права, що сформувався у Молдавському князівстві у XIV ст., безперечно мав спільні риси з руським звичаєвим правом. «Волохи», котрі у XIII ст. почали заселяти територію згаданого князівства, були поліетнічним народом, значну частину якого, швидше за все, становили румуни та слов'яни. Саме це сприяло політичному поєднанню місцевого населення з колонізаторами та утворенню Молдавського князівства. На користь цього свідчить факт домінування українського етносу – при дворі молдавських господарів тривалий час вживали русинську (українську) мову, в усіх установах застосовувалася слов'янська писемність, а молдавське господарство зберігало свій чітко виражений український характер аж до половини XVII ст. [17; 18, с. 168]. Приблизно половину членів Боярської ради при молдавських воєводах становили шляхтичі з русинськими іменами (наприклад, «пан Івашко, пан Максим, пан Дажбог, пан Ясько Худич, пан Петро Стольник» тощо), про що свідчать численні грамоти, видані у XIV–XVI ст.ст. [19].

На нашу думку, насправді волоське право не було ні руським (українським), ні німецьким (магдебурзьким), ні молдавським. Воно містило ознаки різних правових систем. Це звичаєве право було досить «гнучким», щоб запозичити будь-які сприятливі для його носіїв правові норми та звичаї у тих сферах, які є найважливішими для життя селян – економічній та правовій. Йдеться, насамперед, про врегулювання правовідносин сільських громад у сфері сільського самоврядування, судочинства, оподаткування та виконання повинностей. Саме ця «гнучкість» волоського звичаєвого права сприяла його значному поширенню і застосуванню різними етнічними групами, за умови, що їхньою основною формою господарювання було скотарство.

Зокрема, аналізуючи причини та особливості застосування волоського права на західноукраїнських землях, ми звертаємо увагу на те, як саме були врегульовані ці правовідносини.

У сфері самоврядування волоське право передбачало наявність виборного сільського голови (якого здебільшого називали князем або кнезом), широкі самоврядні права сільських громад у межах села або сільського округу (країни чи воєводства), можливість впливу громади на обрання та призначення керівника такого округу (країника чи воєводи) [20].

У сфері судочинства волоське право передбачало відносну незалежність сільської громади від державних та феодальних судів. У деяких випадках вони взагалі не могли втручатися у здійснення судочинства за волоським правом, або ж впливали на нього у певних окреслених звичаєм межах. Водночас, обсяг впливу держави та феодалів на судочинство за волоським правом залежав від конкретно-історичних умов його функціонування [21].

У сфері оподаткування та виконання повинностей волоське право передбачало звільнення новозаснованих сіл на певний термін від податків та повинностей. Після завершення цього строку здійснювали оплату натуральних податків продуктами скотарства, замість панщини передбачали обов'язок військової служби, охорону кордонів та гірських переходів [22]. Натуральні податки значно менше обтяжували селян, ніж чиншові платежі, а сторожова та військова служба була кращою за панщину.

Наведені вище чинники сприяли значному поширенню волоського права на українських землях. Українські селяни впродовж XIII–XVI ст. засновували на волоському праві нові або ж переводили на нього вже наявні села. При цьому, у межах судових та самоврядних привілеїв, вони реалізовували зрозумілі для них українські правові звичаї. Як наслідок, волоське право на українських землях стало одним з різновидів українського звичаєвого права і складовою української правової традиції. Найсприятливіші умови для волоського права сформувалися у Галичині внаслідок політики уряду Польського королівства та Речі Посполитої. Там воно діяло найдовше – приблизно до середини XVIII ст.

Погоджуємося з М. Гримич [3, с. 110], що найточніше визначення волоського права опубліковано в Енциклопедії українознавства. На думку авторів енциклопедії, **волоське право** – це «широко розповсюджене в Галичині осадне право, на якому в 14–15 ст.ст. засновувались оселі в гірських і взагалі малоприматних до хліборобства околицях». Вони також звертають увагу на те, що волоське право не мало «виразних національних прикмет», цим правом для заснування сіл користувалися також і українці, воно мало «станово-професійне» походження й характер, і розвивалося «в умовах скотарського життя» [23, с. 314]. Це визначення, як ми бачимо, охарактеризувало волоське право у Галичині, однак воно навряд чи буде повністю справедливим для тих різновидів волоського права, що застосовувались і на інших українських землях (Північна Буковина, Закарпаття). З огляду на це є потреба сформулювати точнішу дефініцію.

Підсумовуючи викладене, можемо виокремити низку ознак, що характеризують волоське право та розкривають його правову природу: *по-перше*, волоське право не мало етнічних ознак, оскільки його носіями були представники різних етнічних груп; *по-друге*, це право застосовували переважно у гірських селах з домінуючим скотарським господарством; *по-третє*, воно регламентувало правовідносини сільських громад у сфері сільського самоврядування, судочинства, оподаткування та виконання повинностей; *по-четверте*, оскільки це право було звичаєвим, то його структуру становила система правових звичаїв.

Наведені ознаки дають змогу сформулювати таку дефініцію: **волоське право** – це система правових звичаїв, які регламентували правові відносини сільських

громад у сфері сільського самоврядування, судочинства, оподаткування та виконання повинностей і застосовувалися упродовж XIII–XVIII ст. переважно у гірських селах з домінуючим скотарським господарством.

#### Список використаної літератури

1. История Венгрии : в 3 т. – Т. 1 / под. ред. В. П. Шушарина. – М. : Наука, 1971. – 644 с.
2. Этническая история восточных романцев. Древность и средние века / ред. колл. : В. В. Иванов, В. Д. Королюк (отв. ред.), Е. П. Наумов. – М. : Наука, 1979. – 227 с.
3. *Гримич М. В.* Сучасний погляд на проблему волоського права М. В. Гримич // Етнічна історія народів Європи : зб. наук. праць. – К., 2001. – № 11. – С. 110–116.
4. *Чорній В. П.* Історія Болгарії / В. П. Чорній. – Львів : ПАІС, 2007. – 404 с.
5. *Грацианская Н. Н.* Этнографические группы Моравии / Н. Н. Грацианская. – М. : Изд-во Академии наук СССР, 1975. – 174 с.
6. *Kadlec K.* Valaši a valašské právo v zemích slovanských a uherských. S úvodem podávajícím přehled theorii o vzniku rumunského národa / K. Kadlec. – Praha, 1916. – 528 s.
7. *Terlecki M.* Szlak dziejowy rodu Sas / Michał Terlecki. – Lwów : Centrum Europy, 2005. – 158 s.
8. *Тиводар М.* Етнічні традиції у скотарстві / М. Тиводар // Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат : в 4 т. – Т. 2 : Етнологія та мистецтвознавство. – Львів : Афіша, 2006. – С. 52–123.
9. Жерела до історії України-Руси. Описи королівщин в землях руських XVI віку. – Т. III : Люстрація в землях Холмській, Белзькій та Львівській з 1564–5 рр. / під ред. М. Грушевського. – Львів : Комісія Археографічна Наукового Товариства імені Шевченка, 1900. – II+28+586 с.
10. *Інкін В.* Сільське суспільство Галицького Прикарпаття у XVI–XVIII століттях : історичні нариси / В. Інкін. – Львів : Добра Справа, 2004. – 420 с.
11. *Грушевський М.* Історія України-Руси : в 11 т., 12 кн. – Т. 1. До року 1340. – К. : Наукова думка, 1991. – 736 с.
12. *Франко І.* Панщина та її скасування 1848 р. в Галичині. Зібрання творів : у 50 т. – Т. 47 / Іван Франко. – К., 1976. – С. 56–63.
13. *Линниченко И. А.* Черты изъ истории сословий въ Юго-Западной (Галицкой) Руси XIV–XV в. / Иван Линниченко. – М., 1894. – IV+241с.
14. *Sochaniewicz S.* Wójtostwa i sołtystwa pod względem prawnym i ekonomicznym w ziemi lwowskiej / S. Sochaniewicz. – Lwow, 1921. – 415 s.
15. *Гошко Ю.* Звичаєве право населення Українських Карпат та Прикарпаття XIV–XIX ст. / Ю. Гошко. – Львів, 1999. – 336 с.
16. Юридична енциклопедія : в 6 т. – Т. 1 : А–Г. / ред. кол. : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К. : Українська енциклопедія, 1998. – 672 с.
17. Державний архів Чернівецької області. «Колекція документів, зібраних Чернівецьким окружним архівом». – Ф. 1023. – Оп. 1. – Спр. 2, 5, 13, 17, 24, 57.
18. Історія України від найдавніших часів до сьогодення / збірник документів і матеріалів. – К. ; Чернівці : Книги–XXI, 2008. – 1100 с.
19. *Balan T.* Documente Bucovinene. Vol. I : 1507–1653 / Teodor Balan. – Cernauti, 1933. – 303 s.; *Balan T.* Documente Bucovinene. Vol. II : 1519–1662 / Teodor Balan. – Cernăuți, 1934. – 217 s.
20. *Шандра Р.* Правовий статус голови сільської общини за волоським правом / Р. Шандра // Часопис Київського університету права. – 2007. – № 3. – С. 56–62; Шандра Р. Організація сільського самоврядування за волоським правом на західноукраїнських землях у XIII–

- XVIII ст. / Р. Шандра // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 12. – С. 141–143; 2009. – № 1. – С. 86–88.
21. Шандра Р. Суд та судочинство за волоським правом на західноукраїнських землях у XIII–XVIII ст. / Р. Шандра // Право України. – 2008. – № 6. – С. 153–159; Шандра Р. Здійснення судами волоського права судочинства у кримінальних справах (XIII–XVIII ст.) / Р. Шандра // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. юрид. – 2009. – Вип. 48. – С. 77–87.
22. Шандра Р. Правове регулювання сплати податків та зборів населенням сіл волоського права на західноукраїнських землях (XIII–XVIII ст.) / Р. Шандра // Часопис Київського університету права. – 2008. – № 3. – С. 71–78; Шандра Р. Феодальні повинності у селах волоського права Галичини (XIV–XVIII ст.) / Р. Шандра // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XVII регіональної науково-практичної конференції (3–4 лютого 2011 р.). – Львів, 2011. – С. 95–98.
23. Енциклопедія українознавства: у 10 т. – Т. 1. – Львів, 1993. – 400 с.

## ПОНЯТИЕ И ПРАВОВАЯ ПРИРОДА ВАЛАШСКОГО ПРАВА: ИСТОРИКО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ

*Р. Шандра*

*Львовський національний університет імені Івана Франко  
ул. Университетская, 1, 79000 Львов, Украина*

В статье исследованы особенности и характерные черты валашского права, историко-правовые аспекты его распространения и применения на западноукраинских землях в XIV–XVIII в.в. Выделены черты, которые раскрывают его правовую природу. Сформулировано авторскую дефиницию валашского права.

*Ключевые слова:* валашское право, обычное право, западноукраинские земли, валах, украинское право.

## CONCEPT AND LEGAL NATURE OF THE WALACHIAN LAW: HISTORICAL-LEGAL ANALYSIS

*R. Shandra*

*Ivan Franko National University of Lviv  
Universytetska Str., 1, UA – 79000 Lviv, Ukraine*

Distinctive and characteristic features of the Walachian law, historical-legal aspects of its spreading and exercising on West Ukrainian lands in 14<sup>th</sup>–18<sup>th</sup> c. have been researched in the present article. Peculiarities characterizing its legal nature have been highlighted. Author's definition of the Walachian law has been presented.

*Key words:* Walachian law, common law, West Ukrainian lands, Walach, Ukrainian law.

*Стаття: надійшла до редакції 11.04.2014  
прийнята до друку 19.06.2014*